Eduskunnan lakivaliokunta

VIITE: Eduskunnan lakivaliokunnan lausuntopyyntö HE 5/2026 vp, 13.2.2026

Poliisihallituksen asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

1 Lausuntopyyntö

Eduskunnan lakivaliokunta on pyytänyt Poliisihallitukselta asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi. Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi myös rikoslakia (39/1889), ulosottokaarta (705/2007) ja esitutkintalakia (805/2011).

Esityksen mukaan sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain soveltamisalaa laajennettaisiin siten, että sakkomenettelyssä voitaisiin käsitellä sellaiset rikokset, joista voi seurata enintään kaksi vuotta vankeutta. Tietyt henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset kuitenkin rajattaisiin sakkomenettelyn soveltamisalan ulkopuolelle. Lisäksi sakkomenettelyssä voitaisiin määrätä enintään 5 000 euron suuruinen menettämisseuraamus ja asian selvittämisestä aiheutuneiden päihdetutkimuskustannusten korvausvelvollisuus sekä ratkaista asianomistajan yksityisoikeudellinen vaatimus.

Viranomaisten toimivallanjakoa ehdotetaan muutettavaksi siten, että poliisi voisi ratkaista sellaiset asiat, joista säädetty ankarin rangaistus on sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta. Poliisi voisi määrätä enintään 60 päiväsakon suuruisen sakkorangaistuksen. Loput asiat ratkaisisi syyttäjä.

2 Poliisihallituksen asiantuntijalausunto

2.1 Yleiset huomiot

Sakkomenettely on yksi poliisin tärkeimmistä työkaluista yksinkertaisten ja selvien rikosten käsittelyssä. Se on ehdottomasti myös erinomainen keino sujuvoittaa rikosprosessia silloin, kun asia soveltuu sakkomenettelyyn ja asianosaiset antavat suostumuksensa. Poliisihallitus kannattaa hallituksen esityksessä ehdotettavia muutoksia sakkomenettelyyn.

Esityksessä on arvioitu kattavasti suostumuksen merkitystä sakkomenettelyn valtiosääntöoikeudellisena edellytyksenä. Poliisihallitus on eri yhteyksissä tuonut esille, että rikosasian asianosaisen ei pitäisi voida suostumuksellaan vaikuttaa tarkoituksenmukaisimman esitutkintamenettelyn valintaan, vaan tämän päätöksen tekee prosessia eteenpäin vievä viranomainen. Sakkomenettelyn käytöstä pitäisi voida päättää laissa erikseen säädetyin edellytyksin viran puolesta.

Suostumus on kuitenkin toiminut sakkomenettelyssä varsin hyvin, sillä varsinkin rikoksesta epäilty suostuu lähes aina sakkomenettelyyn. Asianomistajan suostumuksen puute sen sijaan on eräissä tilanteissa rajoittanut sakkomenettelyn käyttöä. Asianomistajan suostumukseen liittyviä haasteita on kuvattu kattavasti hallituksen esityksessä.

Poliisihallitus kannattaa sakkomenettelyn soveltamisalan laajentamista koskemaan rikoksia, joista säädetty ankarin rangaistus on enintään kaksi vuotta vankeutta. Laajennettuun soveltamisalaan kuuluu sellaisia rikoksia, jotka ovat tyypillisesti yksinkertaisia ja selviä. Esimerkiksi valtaosa törkeistä liikenneturvallisuuden vaarantamista soveltuisi hyvin sakkomenettelyyn, koska niihin ei yleensä liity mitään monimutkaisia tai epäselviä näyttö- tai tulkintakysymyksiä ja niistä seuraamuksena on useimmiten sakkorangaistus.

Tästä laajennetusta soveltamisalasta jäisi ulkopuolelle eräät ensimmäisen lakiehdotuksen 1 a §:ssä määritellyt rikokset. Näidenkin rikosten joukossa voi olla yksinkertaisia ja selviä asioita, jotka soveltuisivat muutoin sakkomenettelyyn, mutta rikossäännösten taustalla olevat oikeushyvät ovat sellaisia, että niiden suojaamisintressi ei toteudu sakkomenettelyssä. Poliisihallitus pitää tärkeänä, että soveltamisalan laajuutta arvioidaan ja sitä tarvittaessa laajennetaan myöhemmin koskemaan sellaisia rikoksia, joissa sekä yksityinen että yleinen etu ei edellytä asian käsittelyä tuomioistuimessa.

Sakkomenettelyssä on saavutettu paljon toiminnallista tehokkuutta nimenomaan sakkomääräyksellä. Tälläkin hetkellä valtaosa sakkoasioista ratkaistaan poliisin ja muiden esitutkintaviranomaisten antamilla sakkomääräyksillä. Sakkomääräyksen käyttö säästää niin syyttäjän kuin tuomioistuimienkin voimavaroja.

Tilastojen valossa syyttäjä vahvistaa poliisin antamat sakkovaatimukset lähes aina sellaisenaan. Tämä tukee sitä hallituksen esityksessä esitettävää muutosta, jonka mukaan sakkomääräyksellä tulisi voida ratkaista kaikkia sakkomenettelyn nykyiseen asialliseen soveltamisalaan kuuluvia asioita eli kaikenlaisia yksinkertaisia ja selviä rikoksia, joista säädetty enimmäisrangaistus on sakko tai enintään kuuden kuukauden vankeusrangaistus. Sakkomääräyksen nykyisen 20 päiväsakon rajan nostaminen 60 päiväsakkoon tehostaisi sakkomenettelyä tuntuvasti.

2.2 Suostumuksen peruuttaminen

Esityksessä ehdotetaan, että asianosaisten mahdollisuudesta peruuttaa suostumuksensa luovuttaisiin. Maininta mahdollisuudesta peruuttaa suostumus poistettaisiin ensimmäisen lakiehdotuksen 4 ja 5 §:stä.

Muutoksen jälkeen laissa ei erikseen mainittaisi mitään suostumuksen peruuttamisesta. Vastaavanlainen ratkaisu on oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (**689/1997**) 5 a luvussa. Rikosasian kirjallinen menettely perustuu vastaajan antamaan suostumukseen. Luvussa ei ole erikseen säädetty siitä, voiko suostumuksen peruuttaa, mutta hallituksen esityksessä **HE 271/2004 vp** todetaan, että suostumuksen voi myöhemmin peruuttaa, mutta luonnollisesti vain siihen asti, kunnes asiaa koskeva tuomio on annettu (ks. myös **LaVM 1/2006 vp**). Nyt ehdottava sääntely ei nimenomaisesti kiellä suostumuksen peruuttamista, mikä voi olla ongelmallista, koska se jättää juuri tämän kysymyksen täysin avoimeksi. Tästä syystä olisikin perusteltua kieltää suostumuksen peruuttaminen suoraan pykälässä.

2.3 Tekniset ratkaisut

Poliisin käytössä olevat tietojärjestelmät ohjaavat poliisia soveltamaan sakkomenettelyä oikein. Järjestelmässä valittavat rikosnimikkeet ja poliisimiehen tekemä rikosoikeuden mittaamisperiaatteisiin perustuva harkinta oikeasuhtaisesta rangaistuksesta johtavat aina oikean sakkolajin valintaan. Inhimillisten virheiden määrää on pyritty vähentämään erilaisin teknisin ratkaisuin.

Monet hallituksen esityksessä olevista uudistuksista voidaan huomioida poliisin sakkojärjestelmien kehitystyössä. Järjestelmissä voidaan muun muassa rajata ensimmäisen lakiehdotuksen 1 a §:ssä määritellyt rikokset kokonaan pois sakkomenettelystä. Toisin sanoen järjestelmä estää käsittelemästä sakolla sellaisia rikoksia, jotka eivät kuulu sakkomenettelyn soveltamisalaan.

Poliisin tietojärjestelmiä käyttävät poliisimiesten lisäksi niin tullimiehet kuin rajavartiomiehetkin. Myös Metsähallituksen erätarkastajat tukeutuvat poliisin sakkojärjestelmiin. Poliisin järjestelmiä kehittämällä huolehditaankin laajasti sakkomenettelyn yhdenmukaisesta ja sujuvasta soveltamisesta eri viranomaisissa.

2.4 Poliisin sakko-ohjeistus

Yhtenäinen ja johdonmukainen sakkomenettely edellyttää sakkomenettelyn soveltajan toimintaa ohjaavaa kattavaa sakko-ohjeistusta. Poliisilla on käytössään sakkokäsikirja, johon sisältyy erillinen rikkomusnimikkeistö normaalipäiväsakkoineen ja liukumineen. Poliisin tietojärjestelmiin sisällytetyllä ohjeistuksella huolehditaan siitä, että lainkäyttö sakkomenettelyssä on mahdollisimman yhdenvertaista ja ennustettavaa.

Hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten toimeenpano edellyttää ohjeistuksen päivittämistä. Poliisihallitus on varautunut päivittämään sakkokäsikirjan, joka on poliisin

lisäksi käytössä myös Tullissa ja Rajavartiolaitoksessa. Ohjeistusta päivitettäessä tehdään yhteistyötä Syyttäjälaitoksen ja mahdollisesti muidenkin rikosprosessin toimijoiden kanssa.

Kattavalla ohjeistuksella on myös hallinnon avoimuutta lisäävä tarkoitus. Ohjeistus tarjoaa kenelle tahansa tietoa sakkomenettelystä.

2.5 Voimaantulo

Hallituksen esityksen johdannon mukaan ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan pääosin kesällä 2027. Tästä poiketen päihdetutkimuskustannusten korvattavaksi määräämistä koskevat säännökset tulisivat voimaan vuonna 2028.

Ehdotettava voimaantulo antaa poliisille riittävästi aikaa varmistaa, että hallituksen esityksessä ehdotettavat muutokset saadaan huomioitua tietojärjestelmäkehityksessä. Poliisi on jo aloittanut määrittelytyön. Valiokunnan mahdollisten muutosehdotusten vaikutus voimaantuloaikatauluun on kuitenkin hyvä varmistaa hallituksen esityksen käsittelyssä.

2.6 Laki Metsähallituksen erävalvonnasta

Metsähallituksen erävalvonnasta annetun lain (**1157/2005**) 14 §:n 2 momentin mukaan erätarkastajan antaman sakkovaatimuksen ja sakkomääräyksen suuruus saa olla enintään 20 päiväsakkoa. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että erätarkastajan havaitsema sakkorikos, joka arvioidaan moitittavammaksi kuin 20 päiväsakkoa, tulee poliisin ratkaistavaksi, vaikka kyse olisi yksinkertaisesta ja selvästä rikosasiasta. Kyse on siis erätarkastajan ratkaisuvallan laadullisesta rajoituksesta.

Ensimmäisen lakiehdotuksen 3 §:n 1 momentin mukaan sakkomääräyksen antaisi poliisi. Sakkomääräyksellä voitaisiin määrätä seuraamukseksi enintään 60 päiväsakon suuruinen sakkorangaistus rikoksesta, josta ei ole säädetty ankarampaa rangaistusta kuin sakko tai enintään kuusi kuukautta vankeutta. Saman pykälän 4 momentin mukaan erätarkastajaan sovellettaisiin, mitä tässä laissa säädetään poliisimiehestä. Koska erätarkastaja voisi sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain perusteella määrätä sakkomääräyksellä enintään 60 päiväsakon suuruisen sakkorangaistuksen, tätä toimivaltaa ei ole syytä kaventaa muulla lailla.

Poliisihallitus esittää, että Metsähallituksen erävalvonnasta annetun lain 14 §:n 2 momentissa oleva päiväsakkoraja korotettaisiin 60 päiväsakkoon. Vaihtoehtoisesti päiväsakkorajan voisi poistaa erävalvonnasta annetusta laista kokonaan, jollei erätarkastajan ratkaisuvaltaa haluta rajata johonkin tiettyyn päiväsakkorajaan.

Konsta Arvelin, poliisitarkastaja

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 25.02.2026 klo 08:52. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Jakelu

Eduskunnan lakivaliokunta

Tiedoksi

Poliisihallituksen esikunta
Poliisilakimies Visa Weckström

Poliisihallitus
Vuorimiehentie 3, PL 1000, 02151 Espoo
kirjaamo.poliisihallitus@poliisi.fi
Puhelin +358 295 480 181, Faksi +358 295 411 780, poliisi.fi